

Філософія

УДК 101.8.Г.Сковорода]: 81'367'37

DOI <https://doi.org/10.5281/zenodo.17066461>

Сковородинська думка: синтаксис і семантика світоглядних речень

Гнатюк Ярослав Степанович,

кандидат філософських наук, доцент кафедри філософії, соціології та
релігієзнавства Карпатського національного університету імені Василя

Стефаника, Івано-Франківськ, Україна,

<https://orcid.org/0000-0003-1340-1922>

Прийнято: 22.08.2025 | Опубліковано: 31.08.2025

Анотація: Автор статті презентує функторний аналіз комунікативних речень мови текстів міркувань й ілюструє особливості його застосування в практиці історико-філософського аналізу на прикладі синтаксичного і семантичного аналізів Сковородинської філософської думки. Функторний, інтеркультурний й емпіричний аналізи, за концепцією автора статті, входять до статусного набору методологічних інструментів пропозиційного аналізу. Пропозиційний аналіз, у вигляді системи логічних аналізів й інтегративної методології аналізу комунікативних речень як основних одиниць комунікативних текстів міркувань й головних елементів комунікативних каркасів теорій, винайдений унаслідок третьої синтаксичної революції в логіці, яку ініціював автор статті. Третя синтаксична революція, за задумом її ініціатора, покликана подолати вади першої і другої синтаксичних революцій в логіці. Вадю першої синтаксичної революції в логіці слугує дуалізм логічних й діалектичних категорій, який робить діалектичні дії енергозатратними і неефективними. Вада другої

синтаксичної революції в логіці полягає у відсутності символу оператора предикації для позначення процедури приписування предиката індивіду й непрозорості логічного синтаксису функції-предиката та неочевидності функціювання нелогічних і логічних термінів у його структурі. Третя синтаксична революція в логіці пропонує організацію структури суб'єктних і предикатних термінів за аналогією із структурною схемою предиката першого порядку. У результаті першої синтаксичної революції в логіці сформувалася логіка дефінітивних специфікацій і генетичний аналіз, у результаті другої – логіка пропозиційних функцій і функціювальний аналіз, у результаті третьої – логіка модифікованих фіксацій і пропозиційний аналіз. Автор статті обстоює думку, що презентований у статті функторний аналіз відкриває нові методологічні перспективи для проведення досліджень історико-філософського дискурсу.

Ключові слова: *філософія Григорія Сковороди, третя синтаксична революція в логіці, комунікувальна парадигма логіки, логіка модифікованих фіксацій, функторний аналіз історико-філософського дискурсу.*

Skovoroda's Thought: Syntax and Semantics of Worldview Sentences

Jaroslav Gnatiuk,

PhD in Philosophy, Associate Professor at the Department of Philosophy,
Sociology and Religious Studies, Vasyl Stefanyk Carpathian National University,
Ivano-Frankivsk, Ukraine, <https://orcid.org/0000-0003-1340-1922>

Abstract: *The author of the article presents the functor analysis of communicative sentences of the language of reasoning texts and illustrates the features of its application in the practice of historical and philosophical analysis on the example of syntactic and semantic analyses of Skovorodyn's philosophical thought. Functor, intercultural and empirical analyses, according to the author of*

the article, are included in the status set of methodological tools of propositional analysis. Propositional analysis, in the form of a system of logical analyses and an integrative methodology for the analysis of communicative sentences as the basic units of communicative reasoning texts and the main elements of communicative frameworks of theories, was invented as a result of the third syntactic revolution in logic, which was initiated by the author of the article. The third syntactic revolution, according to the idea of its initiator, is designed to overcome the shortcomings of the first and second syntactic revolutions in logic. The disadvantage of the first syntactic revolution in logic is the dualism of logical and dialectical categories, which makes dialectical actions energy-consuming and ineffective. The disadvantage of the second syntactic revolution in logic is the absence of a predication operator symbol to denote the procedure for attributing a predicate to an individual and the opacity of the logical syntax of the predicate function and the non-obviousness of the functioning of illogical and logical terms in its structure. The third syntactic revolution in logic proposes organizing the structure of subject and predicate terms by analogy with the structural scheme of a first-order predicate. As a result of the first syntactic revolution in logic, the logic of definitive specifications and genetic analysis were formed, as a result of the second - the logic of propositional functions and functional analysis, as a result of the third - the logic of modified fixations and propositional analysis. The author of the article argues that the functor analysis presented in the article opens up new methodological perspectives for conducting research into historical and philosophical discourse.

Keywords: *philosophy of Hryhoriy Skovoroda, the third syntactic revolution in logic, the communicative paradigm of logic, the logic of modified fixations, the functor analysis of historical-philosophical discourse.*

Постановка проблеми. Наявна методологія сучасних українських філософських сквородиознавчих студій загалом не виходить за межі

методологічної програми текстового цитування і нормативного коментування радянської сквородиністики чи методологічної програми етноментальної детермінації й символічної інтерпретації текстів сквородиністики мислителів західної української діаспори, що споріднює її у методологічному плані з радянським й діаспорянським історико-філософськими дискурсами. Тож існуюча сучасна філософська сквородиністика історико-філософського українознавства з методологічного погляду якісно еквівалентна із колишньою радянською чи діаспорянською філософською сквородиністикою. Навіть окремі виняткові приклади, які звичайно ж мають місце (історико-філософські рефлексії Л. Ушкалова, Я. Гнатюка, Т. Лютого), не спроможні спростувати цей узагальнювальний висновок щодо провідних тенденцій розвитку сучасної української філософської сквородиністики [1, с. 203; 2, с. 29; 3, с. 29]. До цього слід додати, що автор статті сам послуговувався терміном «кордоцентризм», який винайшли мислителі західної української діаспори, уточнивши його прикметником «український». Однак у цьому випадку не потрібно плутати термінологію і методологію. Проведений ним історико-філософський аналіз українського кордоцентризму заснований не на етнопсихологічному підході Д. Чижевського, а на культурологічному підході В. Горського. Викладені міркування підводять до висновку, що оновленою і новаторською сучасна українська філософська сквородиністика може стати лише за умови радикальної зміни існуючих методологічних стратегій історико-філософських студій, відмови від радянського й діаспорянського методологічних підходів до вивчення українського історико-філософського процесу, методологічних програм радянської марксистської цитатології й української діаспорянської характерології.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Сквородинознавчі студії історико-філософського українознавства станом на теперішній час тривають уже понад два сторіччя. Дослідники філософського сквородинознавства В.

Шевченко й М. Чайковський на підставі проблемно-тематичного принципу виокремлюють чотири головні періоди сквородинознавчого студіювання: початковий (1795 – 1861), дореволюційний (1861 – 1917), радянський (1917 – 1989) й новітній (1990 – дотепер). Філософська сквородиністика початкового періоду, на їхню думку, заклала основи сквородинознавчої біографістики. Вона звертала увагу передусім на життя й особистість Г. Сквороди, частково на літературну творчість філософа, залишаючи поза увагою його філософські трактати та їхній зміст [4, с. 23-24]. Дореволюційна філософська сквородиністика, за їхньою оцінкою, усталила протилежні погляди на постать філософа та його філософську творчість, які почали з'являтися ще у попередній період. Відповідно до них Г. Сквороду зараховували або до фундаторів української філософії (Д. Яворницький, М. Сумцов, М. Петров), або до піонерів російської філософії (А. Хиждеу, В. Ерн, Г. Шпет) [4, с. 32].

Філософське сквородинознавство радянських дослідників, мислителів західної української діаспори у хронологічних межах радянської доби й іноземних вчених зазначеного періоду, на погляд В. Шевченка і М. Чайковського, відзначається низкою специфічних рис й альтернативних тенденцій. Радянські сквородинознавці, виходячи з методологічних засад класового аналізу ідеологічних систем, зазвичай називали Г. Сквороду ідеологічно коректними іменами: «народний мудрець» (Т. Білич), «народний мислитель» (А. Ніженець, Н. Корш), «народний педагог» (А. Верховський), «народний філософ й атеїст» (П. Шкуринов), «письменник з народу» (П. Киричок), «виразник дум народних» (Ф. Масюра), «співець свободи» (А. Ніженець) тощо [4, с. 73-74].

Мислителі західної української діаспори, на противагу радянським сквородинознавцям, називали Г. Сквороду «християнським містиком» (Д. Чижевський), «християнським філософом» (В. Олексюк), «філософом серця» (Д. Чижевський, І. Мірчук, С. Ярмусь, О. Кульчицький, Д. Бучинський, Є.

Калюжний), «виразником української духовності» (В. Янів), «автором національного кордоцетризму» (С. Ярмусь), «провідником кордоцетричного персоналізму» (О. Кульчицький), «творцем філософського кордоцетризму» (Є. Калюжний) [4, с. 94-104].

Західна іноземна філософська сквородиністика у хронологічних межах радянської доби, характеризуючи філософську спадщину Г. Сковороди, відзначала її велике культурне й релігійне значення. Р. Піч дійшов висновку, що Сковородинська інтерпретація міта про Наркіса – найкраща з інтерпретацій цього міта, які наявні у західноєвропейській культурі [4, с.127]. С. Шерер, вказуючи на інтерпретаційні розбіжності між філософським вченням про серце Г. Сковороди й православним церковним вченням, виокремив низку відмітних ознак його самобутньої персоналістичної філософії. Вона, на його думку, містить інтуїтивну онтологію, метафізику Божественної реальності як основи існування людської реальності, природи й Біблії, діалектичну теологію, що поєднує духовне й матеріальне, віру й розум, теорію й практику, людину й природу, індивіда й суспільство, а також соціальну й практичну етику [4, с.128].

Сучасна пострадянська філософська сквородиністика історико-філософського українознавства спробувала започаткувати новий етап сквородиністичних студій. При цьому вона, з одного боку, продовжувала за інерцією використовувати деякі радянські штампи філософського мислення й шаблони інтерпретації філософської думки Г. Сковороди, однак, з іншого боку, почала й активно наслідувати західні діаспорянські методологічні рефлексії й історико-філософські нарації [4, с.143]. Тематика і проблематика сучасної філософської сквородиністики історико-філософського українознавства охоплює дослідження про дві натури, три світи, себепізнання, духовне народження, цілісну людину, споріднену працю, щастя, гармонію міжлюдських взаємин тощо [4, с.151-153]. Сучасна українська філософська сквородиністика також подає на основі багатого джерельного матеріалу

детальну біографію Г. Сковороди та його довічні мандри (Л. Ушкалов) [5, с.307]. Окрім того вона пропонує дискусійну тезу про Г. Сковороду як філософа свободи (М. Попович) [6, с. 241]. Сучасна філософська україністика описує й одну з головних ідей Г. Сковороди про самовладання як мету морального вдосконалення людини (Т. Лютий) [3, с. 432].

Виокремлення невирішених раніше частин загальної проблеми.

Фундаментальною й актуальною проблемою історії української філософії як метафілософського розділу української філософії й напряду історико-філософського українознавства називають розробку й обґрунтування методологічного аналізу української історико-філософської теорії. Прототипом для розробки новітньої методології дослідження українського історико-філософського дискурсу, на погляд автора статті, може слугувати методологічна ідея застосування семантичного методу в практиці історико-філософського аналізу філософії Г. Сковороди, яку запропонував й розробив Д. Кирик ще у 1967 році [7, с. 83]. Оцінюючи значення такої пропозиції, варто зауважити, що задля системного аналізу неповних і повних речень й побудованих на їхній основі цілісних текстів філософських міркувань, пропонований семантичний метод дослідження філософської думки Г. Сковороди слід доповнити її синтаксичним методом дослідження. Це потрібно зробити ще й тому, що синтаксис визначає семантику, а не навпаки. Синтаксис не обумовлений семантикою і не залежить від неї, а семантика залежить від синтаксичних змін. Поєднання синтаксису і семантики світоглядних речень в історико-філософському аналізі можливе на підставі популяризованої автором статті гуманітарно-наукової методології генетично-функціонального конструювання логічного синтаксису і логічної семантики комунікативних речень як конструктивних об'єктів, що слугують основними одиницями комунікативних текстів міркувань дослідницьких культур й головними

елементами комунікативних каркасів наукових теорій, яку він розробляє і захищає під назвою «пропозиційного аналізу» з 2015 року [8; 9; 10; 11; 12; 13].

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою статті слугує презентація функторного аналізу як частини пропозиційного аналізу й ілюстрація його методологічних можливостей на прикладі застосування в історико-філософському аналізі філософської думки Г. Сковороди. Функторний аналіз – це система аналізів, складена із специфікативно-синтаксичного аналізу і фіксувально-семантичного аналізу. Відповідно звідси і два завдання, які розв’язуються у пропонованій статті. Перше завдання полягає у виявленні методологічних можливостей специфікативно-синтаксичного аналізу при дослідженні філософської думки Г. Сковороди, друге завдання – у виявленні методологічних можливостей фіксувально-семантичного аналізу при її дослідженні.

Виклад основного матеріалу дослідження. Вихідним теоретичним принципом авторового функторного аналізу історико-філософського дискурсу слугує ідея відмови від ненаукового радянського конструкта «філософія як історія філософії», який некоректно поєднує теорію (філософію) і метатеорію (історію філософії як філософію філософії) в єдине ціле, змішуючи між собою два окремі щаблі теорії й два відмінні світи теорії в ієрархії теорій. І це при тому, що розрізнення об’єктної теорії й метатеорії слугує необхідною підставою існування науки, її об’єктної мови і метамови у вигляді системи наукових речень про наукові об’єкти дослідження і наукових речень про наукові речення із відношеннями визначення й висновування, а також критерієм демаркації науки від псевдонауки.

Концепти «філософія як історія філософії», «діалектика філософії і філософій», «неформально-генетична логіка» й «конкретний аналіз конкретної ситуації» радянської методології дослідження логіки зміни історичних типів філософії авторова гуманітарно-наукова методологія генетично-

функціювального конструювання комунікативних каркасів історико-філософських теорій замінює такими концептами, як «комунікативна філософія історії філософії», «логічна і методологічна міжкультурна комунікація», «логіка модифікованих фіксацій» і «пропозиційний аналіз». Одним зі складників методології пропозиційного аналізу слугує функторний аналіз, який вперше презентується у цій статті. Вона ілюструє його прикладне значення шляхом застосування в історико-філософському аналізі філософської думки Г. Сковороди.

Функторний аналіз сформувався у контексті змін парадигм логіки і синтаксичних революцій в логіці, які спричинили ці парадигмальні зміни. При соціологічному підході до історії логіки як науки можна виокремити чотири головні парадигми логіки у вигляді відповідних наборів переконань наукової спільноти стосовно того, яким повинен бути логічний синтаксис атомарних й молекулярних речень і як синтаксично коректно будувати їхню логічну теорію. До них належать атрибутивна, процесуальна, функціювальна й комунікувальна парадигми логіки. Перехід від атрибутивної до процесуальної парадигми логіки зумовлений першою синтаксичною революцією в логіці, перехід від атрибутивної до функціювальної парадигми логіки – другою синтаксичною революцією в логіці, перехід від процесуальної і функціювальної парадигм логіки до комунікувальної парадигми логіки – третьою синтаксичною революцією в логіці. Третя синтаксична революція в логіці спричинила не лише перехід від процесуальної і функціювальної парадигм логіки до її комунікувальної парадигми. Вона також започаткувала й поворот від комунікативної політичної філософії й комунікативної практичної філософії до комунікативної філософії історії філософії. Комунікативна філософія історії філософії – це філософське генетично-функціювальне конструювання комунікативних каркасів історико-філософських теорій засобами метафілософської логіки й історії філософії як метафілософської дисципліни.

Перші дві синтаксичні революції в логіці були започатковані у Німеччині, третя – в Україні. Першу синтаксичну революцію в логіці ініціював Г. Гегель, другу – Г. Фреге, третю – Я. Гнатюк – автор цієї статті. Перші дві синтаксичні революції в логіці були спробами удосконалення логічного синтаксису Аристотеля або шляхом його розвитку логічним синтаксисом Г. Гегеля, або шляхом його заміни логічним синтаксисом Г. Фреге, третя синтаксична революція в логіці спричинена спобою налагодження логічної міжкультурної комунікації між логічними синтаксисами Г. Гегеля і Г. Фреге шляхом гуманітарно-наукового генетично-функціювального конструювання логічного синтаксису Я. Гнатюка. Вона має за мету удосконалення відносно недосконалих логічних синтаксисів Г. Гегеля і Г. Фреге та унаслідок цього може бути названа удосконаленням удосконалення. Третя синтаксична революція в логіці заснована на латеральному підході до аналізу логічного синтаксису, завдяки якому комунікативну інформаційну взаємодію між формальною логікою Аристотеля й формальною логікою Г. Фреге забезпечує неформальна логіка Г. Гегеля. Звідси метафілософська логіка Я. Гнатюка із формальним синтаксисом і неформальною семантикою.

Третя синтаксична революція в логіці не є ані еклектичним змішуванням логічних синтаксисів Аристотеля, Г. Гегеля і Г. Фреге, ані їхнім синтезувальним злиттям. Вона має за мету налагодження логічної міжкультурної комунікації між граматичним синтаксисом атрибутивної логіки Аристотеля, історичним синтаксисом генетичної логіки Г. Гегеля й математичним синтаксисом функціювальної логіки Г. Фреге у контексті специфікативного синтаксису комунікантної логіки Я. Гнатюка, яка в комунікативній інформаційній взаємодії зберігає їхню автономію і специфіку. Термін «логічна міжкультурна комунікація» в описі мети третьої синтаксичної революції в логіці вживається для позначення комунікативної інформаційної взаємодії між нелогічними термінами атомарних і молекулярних речень: суб'єктом і предикатом

атрибутивної логіки Аристотеля, загальним, частковим й одиничним генетичної логіки Г. Гегеля, термом і предикатором чи предикатором і квантифікатором функціювальної логіки Г. Фреге. Перелічені нелогічні терміни у логічній міжкультурній комунікації мають статуси логічних культур, культур міркування, які сформовані відповідними історичними типами логік, чи, узагальнено, – історичними логіками. Атрибутивна логіка при переході від абстрактного до конкретного набуває вигляду логіки герменевтичних інтерпретацій, генетична логіка – вигляду логіки дефінітивних специфікацій, функціювальна логіка – вигляду логіки пропозиційних функцій, комунікантна логіка – вигляду логіки модифікованих фіксацій.

Функцію нормальної науки в атрибутивній парадигмі логіки виконує логіка герменевтичних інтерпретацій Аристотеля. Концепт Аристотелевої логічної системи виражений поняттям предикативності. Предикативність описує процедуру тлумачення невідомого суб'єкта граматичного речення через приєднання до нього відомого предиката. Відомий предикат характеризується як типовий предикат і розуміється як клас предикатів. Класи предикатів формалізуються у граматичній системі категорій Аристотеля. Вона слугує резервуаром концептів, якими послуговуються при побудові граматичних речень суб'єктно-предикативної структури шляхом приписування певних предикатів відповідним суб'єктам.

Для атрибутивної мови логіки герменевтичних інтерпретацій як числення загальних імен характерний граматичний стиль логічного синтаксису. Ним називається граматичний спосіб побудови і читання думки. Граматичний спосіб побудови висловлювання про поняття суб'єкта шляхом приєднання до нього деякого предиката полягає у наслідуванні граматичного способу побудови розповідного двоскладного речення шляхом приєднання до вихідного граматичного підмета якогось граматичного присудка. У такий спосіб логічно конструюється граматичне речення суб'єктно-предикативної

структури – основна одиниця міркування логіки герменевтичних інтерпретацій. Граматичний спосіб побудови поняттєвого висловлювання через приєднання до граматичного суб'єкта граматичного предиката збігається із граматичним способом його читання зліва направо – від логічного підмета до логічного присудка: «Суб'єкт є предикат».

Функцію нормальної науки у процесуальній парадигмі логіки виконує логіка дефінітивних специфікацій Г. Гегеля. У логіці Аристотеля граматичне речення має статус дефініції, у логіці Г. Гегеля воно набуває вигляду дефінітивної специфікації. Основою Аристотелевої дефініції слугують категорії місця і тотожності, основою Гегелевої дефінітивної специфікації – категорії місця, переходу і перетворення. У дефініції суб'єкт ототожнюється із предикатом, залишаючись при цьому на своєму суб'єктному місці. У дефінітивній специфікації суб'єкт ототожнюється із предикатом, переходячи із суб'єктного місця на предикатне, і на предикатному місці перетворюється на предикат, змінюючи свій статус і значення. Концепт Гегелевої логічної системи позначається поняттям модифікативності. Модифікативність модернізує предикативність і характеризує процедуру тлумачення дефінітивно специфікованого суб'єкта граматичного речення у статусі загального, часткового чи одиничного через зміну його власного місця унаслідок переходу на місце предиката і перетворення на дефінітивно специфікований предикат у статусі загального, часткового чи одиничного.

Процесуальна мова логіки дефінітивних специфікацій як числення загальних, часткових й одиничних імен конкретизує атрибутивну мову логіки герменевтичних інтерпретацій як числення загальних імен, ускладнюючи граматичний стиль її логічного синтаксису. Загальне унаслідок дефінітивної специфікації набуває статусу часткового чи одиничного. Часткове постає шляхом партикуляризації загального, а одиничне – шляхом індивідуалізації загального. Загальне у ході дефінітивної специфікації зберігає свій загальний

статус, який через його партикуляризацію набуває вигляду загального часткового, а через його індивідуалізацію – вигляду загального одиничного. Наведені діалектичні категорії атомізуються у чотирьох протилежних предикатах, які згруповані у два класи, що містять по два протилежні елементи: загальне й часткове і загальне й одиничне, та характеризують відповідні системно-структурні й родо-видові парадоксальні зв'язки. Вони зводяться до двох парадоксальних предикатів – загального часткового й загального одиничного та узагальнюються в одному синтезувальному предикаті – частковому чи одиничному.

Загальне в логіці дефінітивних специфікацій розгортається і конкретизується через єдине, ціле і рід, часткове – через множинне, частину і вид, одиничне – через усяке, елемент й індивід. Загальне як єдине у галузці буття аналітичного дерева – це ціле, а в галузці мислення – рід, часткове як множинне у галузці буття аналітичного дерева – це частина, а в галузці мислення – вид, одиничне як усяке у галузці буття аналітичного дерева – це елемент, а в галузці мислення – індивід. Звідси онтологічна логіка як числення цілого, частини й елемента і гносеологічна логіка як числення роду, виду й індивіда. Логіка дефінітивних специфікацій на підставі принципу тотожності буття і мислення синтезує у своїй логічній системі онтологічну логіку і гносеологічну. Завдяки цьому категорії «загальне – часткове – одиничне» конкретизуються у ній через дві низки категорій: «ціле – частина – елемент» і «рід – вид – індивід» та генералізуються у категоріях «єдине – множинне – усяке».

Перехід від атрибутивної до процесуальної парадигми логіки спричинила перша синтаксична революція в логіці І. Гегеля. Вона характеризується зміною граматичного типу логічного синтаксису зі збереженням його граматичного стилю, але у розвиненому вигляді, під назвою «історичного стилю». Лівосторонній спосіб побудови і читання думки зліва від суб'єкта направо до

предиката Гегелева синтаксична революція в логіці залишила незмінним, доповнивши його численними онтологічними переходами і логічними перетвореннями, завдяки яким логіка набула статусу онтології, але замінила суб'єктні й предикатні логічні категорії діалектичними категоріями загального, часткового й одиничного, й у такий спосіб конкретизувала їхні загальні назви. Вона перетворила дефініцію на дефінітивну специфікацію, елементарний суб'єктно-предикативний синтаксис на конверсивний дефінітивно-специфікативний синтаксис. Унаслідок цього загальна схема елементарного суб'єктно-предикативного синтаксису: «Суб'єкт є предикат» набула вигляду абстрактної схеми конверсивного дефінітивно-специфікативного синтаксису: «Суб'єкт перетворюється на предикат, і предикат перетворюється на суб'єкт», яка конкретизується в історичному синтаксисі процесуальної діалектики як генетичної логіки численними детальними конверсивними модифікованими схемами діалектичної дії: «Одиничне перетворюється на загальне, як і навпаки», «Загальне перетворюється на часткове, як і навпаки», «Часткове перетворюється на одиничне, як і навпаки». У наведених схемах Аристотелевий функтор «є» замінений Гегелевим функтором «перетворюється на», який залучений до складу функторного аналізу.

Функцію нормальної науки у функціювальній парадигмі логіки виконує логіка пропозиційних функцій Г. Фреге. У логіці Г. Фреге математичне речення, яке посіло місце граматичного речення логіки Аристотеля, набуває вигляду пропозиційної функції. Фрегеанська пропозиційна функція замінила Аристотелевий граматичний присудок-предикат на математичну функцію-предикат та радикально змінила саму структуру висловлювання. Логічна форма граматичного речення має вигляд: « $S - P$ ». Спосіб її побудови і читання зліва від логічного підмета направо до логічного присудка: «Суб'єкт є предикат». Логічна форма математичного речення має зовсім інший вигляд: « $F(x)$ ». Спосіб її побудови і читання справа від аргумента наліво до функції:

«Для предметної змінної x притаманна деяка властивість F ». Концепт Фрегеанської логічної системи поданий поняттям композиційності. Композиційність фіксує однозначну залежність значення висловлювання як цілого від значень його синтаксичних частин у вигляді молекули міркування та його атомів.

Логіка предикатів Г. Фреге розподілена на логіку предикатів першого і другого порядку. Логіка предикатів першого порядку вивчає предикати першого порядку, а логіка предикатів другого порядку – предикати другого порядку. Предикат першого порядку містить функцію-константу й аргумент-змінну. Аргумент-змінна визначає функцію-константу і характер предиката першого порядку. Тому предикат першого порядку називають предикатною змінною. Його схема: « $P(x)$ ». Способи її читання: «Білий(x)», «Солодкий(x)», «Холодний(x)». Предикат другого порядку містить функцію-змінну й аргумент-змінну. Завдяки своїм складникам предикат другого порядку також називають предикатною змінною. Його схема: « $X(x)$ ». Способи її читання: «Якийсь(x)», «Невідомий(x)», «Невизначений(x)». Предикат першого порядку слугує вихідним поняттям логіки модифікованих фіксацій і методології пропозиційного аналізу. На його основі також синтаксично побудований і сам функторний аналіз.

Функціювальна мова логіки пропозиційних функцій як числення предикаторів у першопорядковій логіці предикатів й числення квантифікаторів у другопорядковій логіці предикатів характеризується математичним стилем і типом логічного синтаксису. Математичний стиль логічного синтаксису – це математичний спосіб побудови і читання думки. Він полягає у наслідуванні при синтаксичній побудові атомарних висловлювань зі структурною схемою «індивід – предикатор» першопорядкової пропозиційної функції чи структурною схемою «предикатор – квантифікатор» другопорядкової пропозиційної функції структурної схеми «аргумент – функція» математичної

пропозиційної функції, яка співставляє з елементами множини галузки визначення значень аргумента відповідні елементи галузки значень функції. Математичний стиль логічного синтаксису задає його математичний тип – стандартний пропозиційно-функціювальний синтаксис.

Перехід від атрибутивної до функціювальної парадигми логіки зумовила друга синтаксична революція в логіці Г. Фреге. Вона замінила граматичний стиль і тип логічного синтаксису на математичний стиль і тип. У результаті цих змін граматичне речення заступила пропозиційна функція як математичне речення, висловлювання про невідоме поняття – висловлювання про невизначене поняття, висловлювання із незрозумілим – висловлювання зі змінною. Лівосторонній спосіб побудови і читання думки зліва від логічного підмета направо до логічного присудка Фрегеанська синтаксична революція змінила на правосторонній спосіб побудови і читання думки справа наліво: від аргумента-індивіда-терма-константи до функції-предиката-предикатора-квантифікатора. Вона певною мірою спричинилася до появи догматичної позиції в логіці, за якою досконалим логічним синтаксисом після неї почали вважати не елементарний суб'єктно-предикативний синтаксис Аристотеля чи конверсивний дефінітивно-специфікативний синтаксис Г. Гегеля, а лише стандартний пропозиційно-функціювальний синтаксис Г. Фреге. Звідси протистояння логіки континентальної філософії як континентальної аналітики й логіки аналітичної філософії як острівної аналітики. Перша обстоює граматичний синтаксис Аристотеля та його модифікацію – історичний синтаксис Г. Гегеля, друга – математичний синтаксис Г. Фреге. Граматичний синтаксис у цьому контексті слугує узагальненням елементарного суб'єктно-предикативного синтаксису, історичний синтаксис – конверсивного дефінітивно-специфікативного синтаксису, а математичний синтаксис – стандартного пропозиційно-функціювального синтаксису.

Функцію нормальної науки у комунікувальній парадигмі логіки виконує

логіка модифікованих фіксацій Я. Гнатюка – автора цієї статті. У ній граматичні й математичні речення виду атомів й молекул інформаційно взаємодіють між собою у структурі комунікативних речень виду атомів й молекул. Завдяки комунікативній інформаційній взаємодії формуються синтаксис і семантика атомарних й молекулярних комунікативних речень.

Ідея комунікації у комунікувальній парадигмі логіки збігається з поняттям удосконаленої дефінітивної специфікації, що має вигляд модифікованої фіксації. Модифікована фіксація – це спосіб удосконалення дефінітивної специфікації Г. Гегеля шляхом організації її структури за аналогією зі структурною схемою предиката першого порядку Г. Фреге. У логіці дефінітивних специфікацій Г. Гегеля нелогічні терміни атомарного граматичного речення подані двома низками категорій: «суб'єкт – предикат» і «загальне – часткове – одиничне». Тому координація між цими розпоточеними логічними і діалектичними категоріями у Гегелевій дефінітивній специфікації технічно ускладнена. Її ефективність унаслідок цього практично зведена до мінімуму. Дуалізм нелогічних і діалектичних термінів надзвичайно сповільнює рух логічних і діалектичних категорій, їхні навхресні категоріальні взаємоперетворення і робить застосування діалектичного методу до аналізу філософського і наукового дискурсу максимально енергозатратним та виснажливим для автора діалектичної дії. Однак завдяки теорії першого порядку логіки предикатів Г. Фреге вади простої дефінітивної специфікації Г. Гегеля, в якій суб'єктний і предикатний терміни унаслідок її застосування одразу набувають вигляду загального, часткового чи одиничного імен, можна виправити, а ефективність самого діалектичного методу суттєво підвищити. При цьому варто взяти до уваги, що і сам предикат першого порядку логіки предикатів як теорії першого порядку Г. Фреге також логічно недосконалий. У його структурі оператор предикації, який позначає процедуру приписування предиката індивіду, символічно ніяк не виражений, що ускладнює розуміння

специфіки логічного синтаксису предиката першого порядку й характеру функціонування нелогічних і логічних термінів у ньому. Відсутність у структурі першопорядкової пропозиційної функції такого важливого елемента, як символ оператора предикації для позначення процедури приписування предиката індивіду, слугує підставою для відмови у претензії першопорядкової логіки предикатів Г. Фреге на статус детального аналізу логічного синтаксису атомарного математичного речення сучасної символічної логіки.

Логіка модифікованих фіксацій Я. Гнатюка замінює двоелементну структурну схему простої дефінітивної специфікації Г. Гегеля: «нелогічний термін – діалектична категорія» на триелементну структурну схему удосконаленої дефінітивної специфікації: «нелогічний термін – пропозиційна функція – діалектична категорія». Запровадження до структурної схеми простої дефінітивної специфікації першопорядкової пропозиційної функції повністю змінює її характер, перетворюючи просту дефінітивну специфікацію на удосконалену. Структурна схема предиката першого порядку функціювальної логіки Г. Фреге, незважаючи на її вади, дає змогу споточити дві низки категорій простої дефінітивної специфікації генетичної логіки Г. Гегеля в одну низку категорій логіки модифікованих фіксацій Я. Гнатюка та у такий спосіб її покращити. На підставі структурної схеми предиката першого порядку формуються складні суб'єкти і складні предикати у вигляді суб'єктних і предикатних модифікованих фіксацій виду «S (a)», «P (b)», де «S» і «P» – функції-константи у вигляді простих суб'єктів і простих предикатів логіки герменевтичних інтерпретацій Аристотеля, «a» і «b» – аргументи-змінні, порожні місця яких посідають діалектичні категорії-константи загальне («z»), часткове («u») й одиничне («x») логіки дефінітивних специфікацій Г. Гегеля. Складні суб'єкти виду «S (a)» і складні предикати виду «P (b)» слугують частинами атомарних комунікативних речень логіки модифікованих фіксацій. Вони будуються і читаються у математичному стилі – справа від аргумента

наліво до функції: «Для аргумента-категорії a притаманна функція-властивість S » і «Для аргумента-категорії b притаманна функція-властивість P ». Самі ж атомарні комунікативні речення як структурне ціле подані в логіці модифікованих фіксацій їхньою загальною схемою: « $S(a) - P(b)$ ». Вони будуються і читаються в граматичному стилі – зліва від логічного підмета направо до логічного присудка: «Складний суб'єкт $S(a)$ формально перетворюється на складний предикат $P(b)$ і неформально переописується ним». У такий спосіб граматичний, математичний й історичний стилі логічного синтаксису інформаційно взаємодіють у кооперативному стилі логічного синтаксису. Відношення ж предикації між функцією-константою й аргументом-змінною у структурних схемах складних суб'єктів і складних предикатів, за аналогією зі структурною схемою предиката першого порядку, формально не виражене, але неформально подане функтором «перетворюється на». Складний суб'єктний і складний предикатний терміни із відношенням предикації у вигляді функтора «перетворюється на» задають специфікативний синтаксис логіки модифікованих фіксацій Я. Гнатюка. Специфікативний синтаксис – це скорочена назва цього типу логічного синтаксису. Його розгорнута назва – специфікативний генетично-функціовальний синтаксис.

Логіка модифікованих фіксацій як гуманітарна методологія генетичного конструювання функціовальної теорії логіки гуманітарних наук на початку має вигляд метафілософської логіки як вихідної теорії. При цьому логіка модифікованих фіксацій розуміється як логіка побудови теорії логічної міжкультурної комунікації, а метафілософська логіка – як логіка застосування теорії логічної міжкультурної комунікації. Інші логіки модифікованих фіксацій як похідні теорії гуманітарних дисциплін можуть набувати статусів метаісторичної логіки, металогічної логіки, металінгвістичної логіки, метаматематичної логіки, метаантропологічної логіки тощо. Концепт пропонованої автором статті модерної логічної системи у статусі логіки

модифікованих фіксацій, що генетично-функціовально конструює вихідну й похідні теорії логічної міжкультурної комунікації, виражений поняттям інтеракційності. Інтеракційність характеризує комунікативну інформаційну взаємодію серії автономних дефінітивно специфікованих предикатів першого порядку зі збереженням їхньої специфіки у структурі комунікативних речень текстів міркувань і каркасів теорій. Вона формується і розвивається шляхом комунікативної інформаційної взаємодії предикативності й композиційності на підставі модифікативності.

Комунікувальна мова логіки модифікованих фіксацій, як інформаційна взаємодія логіки комунікації логічних синтаксисів із логікою комунікації логічних семантик, характеризується специфікативним синтаксисом із функтором «перетворюється на» І. Гегеля і фіксувальною семантикою із функтором «переописується виразом» Р. Рорті – автора концепції культурного переописування філософських словників [14]. Специфікативний генетично-функціовальний синтаксис Я. Гнатюка формується шляхом комунікативної інформаційної взаємодії трьох логічних синтаксисів із альтернативними стилістичними і типологічними конструктивними методологічними орієнтаціями: елементарного суб'єктно-предикативного синтаксису атрибутивної логіки Аристотеля зі стандартним пропозиційно-функціовальним синтаксисом функціовальної логіки І. Фреге у межах й на підставі конверсивного дефінітивно-специфікативного синтаксису генетичної логіки І. Гегеля. Елементарний суб'єктно-предикативний синтаксис Аристотеля і стандартний пропозиційно-функціовальний синтаксис І. Фреге у специфікативному генетично-функціовальному синтаксисі Я. Гнатюка постають комунікантами, а конверсивний дефінітивно-специфікативний синтаксис І. Гегеля – медіатором комунікативної інформаційної взаємодії, який робить можливими їхні синтаксичні перетворення й семантичні переописування. При цьому елементарний суб'єктно-предикативний

синтаксис Аристотеля вважається базовим синтаксисом наукової логіки, а конверсивний дефінітивно-специфікативний синтаксис Г. Гегеля і стандартний пропозиційно-функціювальний синтаксис Г. Фреге – альтернативними щодо нього логічними синтаксисами, які покликані виправити його вади. Вадю елементарного суб'єктно-предикативного синтаксису Аристотеля, на погляд Г. Гегеля, слугує те, що в Аристотелевому синтаксисі суб'єкт і предикат постають загальними назвами, які абстрактно характеризують роди, але не спроможні дати конкретну характеристику видам й індивідам. На відміну від Г. Гегеля, Г. Фреге вадами Аристотелевого синтаксису вважав граматичні статуси суб'єкта і предиката й розпливчате граматичне відношення між ними, яке позначене словом-функтором «є». Цей функтор виражає аж чотири різні смисли. Серед них включення об'єкта в клас, відношення тотожності, ствердження факту існування й поєднання рівнозначних за змістом виразів [15, с. 33].

Формування специфікативного генетично-функціювального синтаксису супроводжується термінологічними змінами і перетвореннями традиційних логічних синтаксисів на модерні. Прості дефінітивні суб'єкти й предикати традиційного елементарного суб'єктно-предикативного синтаксису у ході стилістичної і типологічної комунікативної інформаційної взаємодії нормальних логічних синтаксисів атрибутивної, процесуальної й функціювальної парадигм логіки набувають вигляду складних дефінітивно специфікованих суб'єктів й предикатів модерного елементарного суб'єктно-предикативного синтаксису, дефінітивно специфіковані прості суб'єкти й предикати зі значеннями загальних, часткових й одиничних імен традиційного конверсивного дефінітивно-специфікативного синтаксису – вигляду дефінітивно специфікованих складних суб'єктів й предикатів зі значенням загальних, часткових й одиничних імен-аргументів і суб'єктних й предикатних термінів-функцій модерного конверсивного дефінітивно-специфікативного синтаксису, канонічні предикати першого порядку із фіксованими значеннями

одиничних імен-аргументів і загальних імен-функцій традиційного стандартного пропозиційно-функціювального синтаксису – вигляду модифікованих предикатів першого порядку із фіксованими значеннями універсальних понять-аргументів і нелогічних термінів-функцій модерного стандартного пропозиційно-функціювального синтаксису, в якому універсальними поняттями називають філософські й наукові категорії, а нелогічними термінами – прості суб'єктні й предикатні терміни.

Фіксувальна семантика Я. Гнатюка формується шляхом комунікативної інформаційної взаємодії між заповнювальною семантикою Г. Фреге і замінною семантикою Г. Гегеля й унаслідок переописування традиційної заповнювальної семантики Г. Фреге модерною заповнювальною семантикою Я. Гнатюка і традиційної замінної семантики Г. Гегеля модерною замінною семантикою Я. Гнатюка. У заповнювальній семантиці Г. Фреге порожні місця логічних змінних заповнюються логічними константами, у замінній семантиці Г. Гегеля одні логічні константи перетворюються на інші логічні константи, набуваючи їхнього статусу і значення. Заповнювальна семантика Г. Фреге визначає статус логічних констант, а замінна семантика Г. Гегеля його змінює. Традиційна заповнювальна й традиційна замінна семантики Г. Фреге і Г. Гегеля послуговуються історично визначеними логічними константами, а модерна заповнювальна й модерна замінна семантики Я. Гнатюка – їхніми сучасними переописаними відповідниками.

Якщо порожні аргументні місця складних суб'єктних і предикатних термінів у метафілософській логіці заповнюють переописані категорії діалектики, тоді постає модерна діалектична логіка [16]. Якщо ж порожні аргументні місця складних суб'єктних і предикатних термінів у ній заповнюють переописані категорії метафізики, тоді постає модерна метафізична логіка [17]. Насамкінець, якщо порожні аргументні місця складних суб'єктних і предикатних термінів у вихідній теорії заповнюють



переописані категорії феноменології, тоді постає модерна феноменологічна логіка [18]. Модерна діалектична, метафізична й феноменологічна філософські логіки формують метафілософську логіку як теорію категорій у вигляді атрибутивної системи числень класів предикатів із їхніми модернізованими значеннями. Метафілософська логіка як модерний діалектичний аналіз набуває вигляду модерної діалектичної логіки, а як модерний метафізичний аналіз – вигляду модерної метафізичної логіки, насамкінець як модерний феноменологічний аналіз – вигляду модерної феноменологічної логіки.

Перехід від процесуальної і функціювальної парадигм логіки до комунікувальної парадигми логіки спричинений третьою синтаксичною революцією в логіці Я. Гнатюка. Її задум полягає у подоланні логічного догматизму Б. Расела, що спричинений утопічним уявленням про логічну досконалість математичного синтаксису Г. Фреге й невизнанням реальних логічних можливостей історичного синтаксису Г. Гегеля, та відмові від такого хибного уявлення. Замість ідеальної конструкції у вигляді досконалого логічного синтаксису третя синтаксична революція в логіці, відповідно до реалістичної настанови в теорії логіки, пропонує покращений логічний синтаксис у вигляді специфікативного синтаксису, який через свої спадкоємні вади від попередніх логічних синтаксисів не може претендувати на досконалий статус. Тож логічному догматизму третя синтаксична революція в логіці протиставляє логічний реалізм, догматичному мисленню – реалістичний світогляд.

Третя синтаксична революція в логіці характеризується логіко-синтаксичною міжкультурною комунікацією, що має статус логіки комунікації логічних синтаксисів, і логіко-семантичною міжкультурною комунікацією, що має статус логіки комунікації логічних семантик. Логіка комунікації логічних синтаксисів формує кооперативний стиль логічного синтаксису через комунікативну інформаційну взаємодію граматичного стилю логічного



синтаксису з його математичним стилем за посередництва історичного стилю логічного синтаксису і специфікативний генетично-функціовальний тип логічного синтаксису через комунікативну інформаційну взаємодію модерного елементарного суб'єктно-предикативного типу логічного синтаксису із модерним стандартним пропозиційно-функціовальним типом за посередництва модерного конверсивного дефінітивно-специфікативного типу логічного синтаксису. Її доповнює логіка комунікації логічних семантик, яка формує фіксувальну семантику через комунікативну інформаційну взаємодію модерної заповнювальної семантики із модерною замінною семантикою. Логіко-синтаксична й логіко-семантична міжкультурні комунікації шляхом гуманітарно-наукового генетично-функціовального конструювання спільно формують логіку модифікованих фіксацій, а логіка комунікації логічних синтаксисів і логіка комунікації логічних семантик як єдина генетична логіка комунікації функціовальних логік разом складають дисциплінарну структуру теорії логічної міжкультурної комунікації.

Логіка модифікованих фіксацій – це формально-неформальна логіка і генетично-функціовальна методологія синтаксичної побудови гуманітарної теорії логічної міжкультурної комунікації та її семантична інтерпретація. Вона має вигляд комунікативної інформаційної взаємодії граматичного, математичного й історичного стилів логічного синтаксису у контексті кооперативного стилю і граматичного, математичного й історичного типів логічного синтаксису у контексті специфікативного типу та заповнювальної й замінної семантики у контексті фіксувальної семантики. Логіка модифікованих фіксацій змінює протистояння граматичного, історичного й математичного стилів логічного синтаксису на погодження між ними у межах кооперативного стилю. Завдяки цьому вона частково нейтралізує вади логічних синтаксисів історичних логік континентальної й аналітичної філософій шляхом їхнього взаємопідсилення через логічну міжкультурну комунікацію. Логіка



модифікованих фіксацій також замінює змагальність за досконалий статус логічного синтаксису, яка існує між елементарним суб'єктно-предикативним, конверсивним дефінітивно-специфікативним і стандартним пропозиційно-функціювальним типами логічного синтаксису, на співпрацю між ними у контексті сформованого їхньою комунікативною інформаційною взаємодією специфікативного генетично-функціювального типу логічного синтаксису. У такий спосіб логіка модифікованих фіксацій Я. Гнатюка як гуманітарна методологічна стратегія із SGF-синтаксисом і GF-структурою специфікативно-синтаксичними і фіксувально-семантичними логічними засобами зберігає автономію і специфіку Аристотелевого ESP-синтаксису і SP-структури як ідеалу томістичної філософії, Гегелевого CDS-синтаксису і DS-структури як ідеалу діалектичної філософії й Фрегеанського SPF-синтаксису і PF-структури як ідеалу аналітичної філософії. Між цими філософськими ідеалами від початку їхньої появи і взаємодії наявний ціннісний конфлікт, який спричинений протилежними конструктивістськими методологічними орієнтаціями нормальних логічних синтаксисів. Спроба розв'язання цього конфлікту шляхом конкуренції між ними значно сповільнила розвиток філософської логіки на сучасному етапі й майже призупинила його. Зараз сучасна філософська логіка перебуває у застиглому стані через різноскеровані зусилля томістичної, діалектичної й аналітичної філософій. Вихід з такого стану пропонує метафілософська логіка Я. Гнатюка. Її пропозиція полягає у перетворенні конкуренції логічних синтаксисів на кооперацією між ними шляхом переходу від філософської логіки до метафілософської логіки як філософської логіки комунікації філософських логік, яка спроможна дати поштовх до поступу сучасних гуманітарних логічних теорій. Заміна конкурентних стилів логічного синтаксису його кооперативним стилем й альтернативних типів логічного синтаксису його специфікативним типом відкриває масштабні теоретичні перспективи й методологічні можливості для

розробки численних різновекторних гуманітарних наукових логік. Вона здатна докорінно змінити філософський і науковий гуманітарний дискурс.

Унаслідок третьої синтаксичної революції в логіці сформувалася логіка модифікованих фіксацій і методологія пропозиційного аналізу, ієрархія якого складена із функторного, інтеркультурного й емпіричного аналізів. Функторний аналіз – це метод логічного аналізу комунікативного речення виду атома й молекули із основним функтором «перетворюється на», що слугує засобом його синтаксичної побудови, і доповнювальним функтором «переописується виразом», що слугує засобом семантичного роз’яснення смислу і значення відповідного виду комунікативного речення. Інтеркультурний аналіз – це метод методологічного аналізу комунікативної інформаційної взаємодії невідомої досліджуваної культури із відомою дослідницькою культурою шляхом приписування, перекладу і тлумачення їхніх комунікативних текстів міркувань у логіко-синтаксичній і логіко-семантичній міжкультурній комунікації. Емпіричний аналіз – це логіко-методологічний аналіз атомарних й молекулярних речень комунікативного каркасу наукової теорії, який формується шляхом логічної і методологічної міжкультурної комунікації її лінгвістичного і концептуального каркасів.

Названі види аналізів, що утворюють ієрархічну структуру методології пропозиційного аналізу, мають різне функціювальне призначення. Функторний аналіз призначений для дослідження комунікативних речень міркувань, інтеркультурний аналіз – для дослідження комунікативних текстів міркувань, емпіричний аналіз – для дослідження комунікативних каркасів теорій. Наведені аналізи узагальнені пропозиційним аналізом, його інтегративною методологією. Пропозиційний аналіз – це аналіз комунікативних речень виду атомів й молекул, основних одиниць комунікативних текстів міркувань й головних елементів комунікативних каркасів теорій, у статусі модифікованих фіксацій. Методологічні можливості

презентованого у статті функторного аналізу історико-філософського дискурсу ілюструються отриманими результатами застосування специфікативно-синтаксичного і фіксувально-семантичного аналізів в історико-філософській методологічній рефлексії Сковородинської філософії.

Філософська система Г. Сковороди заснована на вченні про дві натури: видиму і невидиму й три світи: Всесвіт, Людину і Біблію. Видима натура у першій групі термінів позначена іменами: «зовнішність», «тінь», «ніщо», «речовина», «матерія», а невидима натура – іменами: «Бог», «Дух», «Ідея», «Форма», «дерево», «живе дерево», «дерево вічності», «дерево життя» [7, с. 88-89]. У другій групі термінів видима натура названа іменами «натура тлінна», «натура тілесна», «світ видимий», «світ дочасний», «світ мертвий», а невидима натура – «натура Блаженна», «натура Вічна», «натура Володарююча», «світ вічний», «світ живий», «світ першородний» [7, с. 85]. У третій групі термінів, що формують мову теорії світів Г. Сковороди, Всесвіт має імена «світ всезагальний», «світ заселений», «світ великий», «все-на-все», Людина – назву «світик», Біблія – назву «світ символічний» [7, с. 84]. Наведені системи термінів Сковородинської філософії слугують вихідним матеріалом для синтаксичної побудови і семантичної інтерпретації атомарних комунікативних речень, що репрезентують Сковородинські елементарні світоглядні речення й постають комунікативним об'єктом дослідження історико-філософського функторного аналізу. Побудовані з наведених комплексів філософських термінів Г. Сковороди атомарні комунікативні речення розподілені на три групи. Першу групу формують комунікативні речення виду атомів й молекул, які можуть бути схематизовані засобами модерної діалектичної, модерної метафізичної й модерної феноменологічної логік. Другу й третю групи – комунікативні речення виду атомів й молекул, які можуть бути схематизовані засобами лише модерної феноменологічної логіки. Першу групу складають такі атомарні комунікативні речення: «Видима натура

є зовнішність», «Видима натура є тінь», «Видима натура є ніщо», «Видима натура є речовина», «Видима натура є матерія», «Невидима натура є Бог», «Невидима натура є Дух», «Невидима натура є Ідея», «Невидима натура є Форма», «Невидима натура є дерево», «Невидима натура є живе дерево», «Невидима натура є дерево вічності», «Невидима натура є дерево життя», «Всесвіт є світ великий», «Всесвіт є світ заселений», «Всесвіт є світ всезагальний», «Людина є світик», «Біблія є світ символічний». Наведені атомарні комунікативні речення з погляду модерної діалектичної логіки як наряду метафілософської логіки та її базової теорії мають вигляд одинично-загального речення зі схемою: « $S(x) - P(z)$ », де складний суб'єкт ($S(x)$) перетворюється на складний предикат ($P(z)$) у синтаксичному аспекті й переописується ним у семантичному аспекті. Ця схема читається: «Місце модерної функції-суб'єкта у структурі складного суб'єкта ($S(x)$) посідає простий суб'єкт (S), а місце модерного діалектичного аргумента-категорії – одиничне (x), місце модерної функції-предиката у структурі складного предиката ($P(z)$) посідає простий предикат (P), а місце модерного діалектичного аргумента-категорії – загальне (z), отже, одиничне (x) є загальне (z), де зв'язка-функтор «є» у синтаксичному аспекті означає, що одиничне перетворюється на загальне, а в семантичному аспекті розуміється, що одиничне переописується загальним й набуває його статусу і значення». Досліджувані атомарні комунікативні речення з погляду модерної метафізичної логіки як наряду метафілософської логіки та її метабазової теорії, мають вигляд: « $S(r) - P(a)$ », де складний суб'єкт ($S(r)$) перетворюється на складний предикат ($P(a)$) у синтаксичному аспекті й переописується ним у семантичному аспекті. Ця схема читається: «Місце модерної функції-суб'єкта у структурі складного суб'єкта ($S(r)$) посідає простий суб'єкт (S), а місце модерного метафізичного аргумента-категорії – перша субстанція-індивідуальна річ (r), місце модерної функції-предиката у структурі складного

предиката ($P(a)$) посідає простий предикат (P), а місце модерного метафізичного аргумента-категорії – якість (a), отже, індивід (r) має певну якість (a), де зв'язка-функтор «має» у синтаксичному аспекті означає, що індивід перетворюється на певну річ із відповідною якістю, а в семантичному аспекті розуміється, що індивід переописується притаманною для речі якістю й набуває статусу і значення речі разом із якістю». Насамкінець, досліджувані атомарні комунікативні речення з погляду модерної феноменологічної логіки як напряду метафілософської логіки та її метабазової теорії мають вигляд якісно-сутнісного скінченного однопредикативного простого речення зі схемою: « $S(f) - P(e)$ », де інтенційно виокремлений складний суб'єкт ($S(f)$) перетворюється на один інтенційно виокремлений складний предикат ($P(e)$) у синтаксичному аспекті й переописується ним у семантичному аспекті. Ця схема читається: «Місце модерної функції-суб'єкта у структурі інтенційно виокремленого складного суб'єкта ($S(f)$) посідає інтенційно виокремлений простий суб'єкт (S), а місце модерного феноменологічного аргумента-категорії – інтенційно виокремлений феномен (f), місце модерної функції-предиката у структурі одного інтенційно виокремлено складного предиката ($P(e)$) посідає один інтенційно виокремлений простий предикат (P), а місце модерного феноменологічного аргумента-категорії – один інтенційно виокремлений ейдос (e), отже, феномен ($S(f)$) є або має ейдос ($P(e)$), де зв'язка-функтор «є / має», за якою Є-речення перетворюється на Має-речення, але не навпаки, у синтаксичному аспекті означає, що феномен у процесі інтенційної модифікації перетворюється на ейдос на поверхні концептуального простору інтелектуального суб'єкта, а в семантичному аспекті розуміється, що феномен у процесі інтенційної модифікації переописується ейдосом на поверхні концептуального простору інтелектуального суб'єкта й набуває його статусу і значення».

Друга група подана наступними молекулярними комунікативними

реченнями: «Видима натура є зовнішність і тінь», «Видима натура є тінь і речовина», «Видима натура є матерія і ніщо», «Невидима натура є Бог і дерево вічності», «Невидима натура є Дух і живе дерево», «Невидима натура є Ідея і дерево життя», «Невидима натура є Форма і дерево», «Всесвіт є світ всезагальний і великий», «Всесвіт є світ великий і заселений», «Людина є світик і світ великий», «Біблія є Людина і світ символічний».

Досліджувані молекулярні комунікативні речення з погляду модерної феноменологічної логіки мають вигляд якісно-сутнісного скінченного двопрдикативного простого речення зі схемою: « $S(f) - P_1(e_1) - P_2(e_2)$ », де інтенційно виокремлений складний суб'єкт ($S(f)$) перетворюється на два інтенційно виокремлені й споглядально пов'язані складні предикати ($P_1(e_1) - P_2(e_2)$). Ця схема читається: «Місце модерної функції-суб'єкта у структурі інтенційно виокремленого складного суб'єкта ($S(f)$) посідає інтенційно виокремлений простий суб'єкт (S), а місце модерного феноменологічного аргумента-категорії – інтенційно виокремлений феномен (f), місце модерних функцій-предикатів у структурі двох інтенційно виокремлених й споглядально пов'язаних складних предикатів ($P_1(e_1) - P_2(e_2)$) – два інтенційно виокремлені й споглядально пов'язані прості предикати (P_1 і P_2), а місце їхніх модерних феноменологічних аргументів-категорій – два інтенційно виокремлені й споглядально пов'язані ейдоси (e_1 і e_2), отже, феномен ($S(f)$) є або має два ейдоси ($P_1(e_1) - P_2(e_2)$), де зв'язка-функтор «є / має», відповідно до якої Є-речення перетворюється на Має-речення, але не навпаки, у синтаксичному аспекті означає, що феномен у процесі інтенційної модифікації перетворюється на два ейдоси на поверхні концептуального простору інтелектуального суб'єкта, а в семантичному аспекті розуміється, що феномен у процесі інтенційної модифікації переописується двома ейдосами на поверхні концептуального простору інтелектуального суб'єкта й набуває їхніх статусів і значень».

Третю групу формують однопредикативні й двопредикативні прості й складені речення зі словом «тощо». Однопредикативні прості речення зі словом «тощо» подані такими атомарними комунікативними реченнями: «Видима натура є зовнішність тощо», «Видима натура є тінь тощо», «Видима натура є ніщо тощо», «Видима натура є речовина тощо», «Видима натура є матерія тощо», «Невидима натура є Бог тощо», «Невидима натура є Дух тощо», «Невидима натура є Ідея тощо», «Невидима натура є Форма тощо», «Невидима натура є дерево тощо», «Невидима натура є живе дерево тощо», «Невидима натура є дерево вічності тощо», «Невидима натура є дерево життя тощо», «Всесвіт є світ великий тощо», «Всесвіт є світ заселений тощо», «Всесвіт є світ всезагальний тощо», «Людина є світик тощо», «Біблія є світ символічний тощо».

Двопредикативні складені речення зі словом «тощо» подані наступними молекулярними комунікативними реченнями: «Видима натура є зовнішність і тінь тощо», «Видима натура є тінь і речовина тощо», «Видима натура є матерія і ніщо тощо», «Невидима натура є Бог і дерево вічності тощо», «Невидима натура є Дух і живе дерево тощо», «Невидима натура є Ідея і дерево життя тощо», «Невидима натура є Форма і дерево тощо», «Всесвіт є світ всезагальний і великий тощо», «Всесвіт є світ великий і заселений тощо», «Людина є світик і світ великий тощо», «Біблія є Людина і світ символічний тощо».

Досліджувані однопредикативні атомарні комунікативні речення зі словом «тощо» з погляду модерної феноменологічної логіки мають вигляд якісно-сутнісного нескінченного однопредикативного простого речення. Його схема: «S(f) – P (e) тощо», де інтенційно виокремлений складний суб'єкт (S (f)) перетворюється на один інтенційно виокремлений складний предикат із нескінченної серії інтенційно невиокремлених потенційних складних предикатів (P (e) тощо). Вона читається: «Місце модерної функції-суб'єкта у структурі інтенційно виокремленого складного суб'єкта (S (f)) посідає

інтенційно виокремлений простий суб'єкт (S), а місце модерного феноменологічного аргумента-категорії – інтенційно виокремлений феномен (f), місце модерної функції-предиката у структурі одного інтенційно виокремленого складного предиката із нескінченної серії інтенційно невиокремлених потенційних складних предикатів (P (e) тощо) посідає один інтенційно виокремлений простий предикат із нескінченної серії інтенційно невиокремлених потенційних простих предикатів (P тощо), а місце модерного феноменологічного аргумента-категорії – один інтенційно виокремлений ейдос із нескінченної серії інтенційно невиокремлених потенційних ейдосів (e тощо), отже, феномен (S (f)) є або має один ейдос із нескінченної серії потенційних ейдосів (P (e) тощо), де зв'язка-функтор «є / має», за якою Є-речення перетворюється на Має-речення, але не навпаки, у синтаксичному аспекті означає, що феномен у процесі інтенційної модифікації перетворюється на один ейдос із нескінченної серії потенційних ейдосів на поверхні концептуального простору інтелектуального суб'єкта, а в семантичному аспекті розуміється, що феномен у процесі інтенційної модифікації переописується одним ейдосом із нескінченної серії потенційних ейдосів на поверхні концептуального простору інтелектуального суб'єкта й набуває його статусу і значення».

Досліджувані двопредикативні молекулярні комунікативні речення зі словом «тощо» з погляду модерної феноменологічної логіки мають вигляд якісно-сутнісного нескінченного двопредикативного простого речення. Його схема: «S(f) – P₁ (e₁) – P₂ (e₂) тощо», де інтенційно виокремлений складний суб'єкт (S (f)) перетворюється на два інтенційно виокремлені й споглядально пов'язані складні предикати з нескінченної серії інтенційно невиокремлених потенційних предикатів (P₁ (e₁) – P₂ (e₂) тощо). Вона читається: «Місце модерної функції-суб'єкта у структурі інтенційно виокремленого складного суб'єкта (S (f)) посідає інтенційно виокремлений простий суб'єкт (S), а місце

модерного феноменологічного аргумента-категорії – інтенційно виокремлений феномен (f), місце модерних функцій-предикатів у структурах двох інтенційно виокремлених й споглядально пов'язаних складних предикатів із нескінченної серії інтенційно невиокремлених потенційних складних предикатів ($P_1(e_1) - P_2(e_2)$ тощо) посідають два інтенційно виокремлені й споглядально пов'язані прості предикати із серії інтенційно невиокремлених потенційних простих предикатів (P_1, P_2 тощо), а місце модерних феноменологічних аргументів-категорій – два інтенційно виокремлені й споглядально пов'язані ейдоси із нескінченної серії інтенційно невиокремлених потенційних ейдосів (e_1 і e_2 тощо), отже, феномен ($S(f)$) є або має два ейдоси із нескінченної серії потенційних ейдосів ($P_1(e_1) - P_2(e_2)$ тощо), де зв'язка-функтор «є / має», відповідно до якої Є-речення перетворюється на Має-речення, але не навпаки, у синтаксичному аспекті означає, що феномен у процесі інтенційної модифікації перетворюється на два ейдоси із нескінченної серії потенційних ейдосів на поверхні концептуального простору інтелектуального суб'єкта, а в семантичному аспекті розуміється, що феномен у процесі інтенційної модифікації переописується двома ейдосами із нескінченної серії потенційних ейдосів на поверхні концептуального простору інтелектуального суб'єкта й набуває їхніх статусів і значень».

Висновки. Функторний аналіз історико-філософського дискурсу заснований на засадах єдності й взаємозамінюваності логіки і філософії мови, логіки і методології, методології історії філософії і метафілософської логіки. Історико-філософський функторний аналіз комунікативних речень і текстів філософських міркувань, унаслідок його застосування двома способами: шляхом специфікативно-синтаксичного аналізу й шляхом фіксувально-семантичного аналізу, досліджує будову і зміст філософської думки на підставі синтаксичного функтора «перетворюється на» і семантичного функтора «переописується виразом». Методологічні можливості специфікативно-

синтаксичного аналізу дають змогу спостерігати за змінами статусів нелогічних термінів у структурі комунікативних речень філософських міркувань, їхніми модифікаціями й трансформаціями, а методологічні можливості фіксувально-семантичного аналізу – зафіксувати ці зміни та їхні наслідки й роз’яснити їхнє значення. Це дає змогу прояснити реальне значення філософської думки у статусі неповних і повних елементарних й комплексних світоглядних речень текстів філософських міркувань, якими подається філософська думка Г. Сковороди, і до певної міри зрозуміти її. Він також відкриває нову теоретичну перспективу і розширює тематичний горизонт для подальших методологічних історико-філософських рефлексій української і зарубіжної філософії.

Список використаних джерел

1. Ушкалов Л. В. Філософія свободи Григорія Сковороди. Харків: Фоліо, 2024. 238 с.
2. Гнатюк Я. С. Український кордоцентризм у конфлікті міфологій та інтерпретацій: монографія. Івано-Франківськ: Симфонія форте, 2010. 184 с.
3. Лютий Т. Сковорода. Самовладання. Київ : Темпора, 2022. 632 с.
4. Шевченко В., Чайковський М. Феномен Григорія Сковороди і Сковородиністика на позвах часу: монографія. Київ: Саміт-книга, 2022. 320 с.
5. Попович М. Григорій Сковорода: філософія свободи. Київ: Майстерня Білецьких, 2008. 256 с.
6. Ушкалов Л. Ловитва невловимого птаха: життя Григорія Сковороди. Київ: Дух і Літера, 2017. 368 с.
7. Кирик Д. П. Семантичний метод в історико-філософському дослідженні // З історії філософії на Україні: матеріали республіканської наукової конференції. Київ : Наукова думка, 1967. С. 82–91.

8. Гнатюк Я. Аналітика філософських міркувань // Вісник Прикарпатського університету. Філософські і психологічні науки. 2015. Вип. 19. С. 48–54.
9. Гнатюк Я. Логіка комунікації історичних логік як числення дефініцій // Науковий вісник Чернівецького університету: зб. наук. праць. Філософія. Чернівці : Чернівецький ун-т, 2015. Вип. 754–755. С. 12–20.\
10. Гнатюк Я. Догматизм в логіці та його подолання засобами логіки комунікації історичних логік // Науковий вісник Чернівецького національного університету. Філософія. 2019. Вип. 811. С. 56–60.
11. Гнатюк Я. С. Комунікативний потенціал культурної предикації: монографія. Івано-Франківськ : Лілея-НВ, 2019. 304 с.
12. Гнатюк Я. Філософська і метафілософська логіка // Вісник Львівського університету. Філософсько-політологічні студії. 2024. Вип. 52. С. 77–90.
13. Гнатюк Я. Континентальна аналітика та аналітична філософія // Вісник Львівського університету. Філософсько-політологічні студії. 2024. Вип. 54. С. 22–37.
14. Rorty R. Contingency, Irony, and Solidarity. Cambridge: Cambridge University Press, 1989. 201 p.
15. Вітгенштайн Л. Tractatus Logico-Philosophicus; Філософські дослідження. Київ: Основи, 1995. 311 с.
16. Гегель Г.В.Ф. Наука логіки. Енциклопедія філософських наук. Мала логіка: навч. посібн. Київ: Ліра-К, 2023. 372 с.
17. Аристотель. Метафізика. Київ: Темпора, 2022. 848 с.
18. Гусерль Е. Досвід і судження. Дослідження генеалогії логіки. Київ: ППС-2002, 2009. 356 с.